

Vabariigi Valitsuse määruste muutmise eelnõu

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla, kehtestada ala kaitsekord ning vajaduse korral kaitsekorda muuta. Eelnõukohase määrusega muudetakse Kikepera looduskaitseala, Luitemaa looduskaitseala ja Sookuninga looduskaitseala kaitsekorda.

Kikepera looduskaitseala paikneb Pärnu maakonnas Saarde vallas Reinse, Oissaare, Sigaste, Kikepera, Saunametsa ja Kalda külas, Pärnu linnas Põlendmaa külas ja Viljandi maakonnas Põhja-Sakala vallas Tipu ja Iia külas.

Luitemaa looduskaitseala paikneb Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas Häädemeeste ja Võiste alevikus, Papisilla, Pulgoja, Rannametsa, Piirumi, Soometsa, Sooküla, Leina ja Võidu külas ja Saarde vallas Ilvese külas.

Sookuninga looduskaitseala paikneb Pärnu maakonnas Saarde vallas Lanksaare, Reinu, Tuuliku, Veelikse ja Jäärja külas.

Senise kaitse-eeskirja muutmise toimub kooskõlas looduskaitseaduse § 13 lõikega 1.

Kikepera, Luitemaa ja Sookuninga looduskaitsealade kaitse-eeskirja muutmise aluseks on metsise kaitse tegevuskava eelnõus esitatud ekspertteadmised, mille kohaselt, võrreldes hetkel kehtivas tegevuskavas esitatuga, on inimese poolt häirimine väikese mõjuga mõjutegur. Seetõttu ei ole nimetatud kaitstavatel aladel metsise elupaikades, kus häirimine (küllastatavuse) tõenäosus on teadaolevalt madal, liikumispiirangute rakendamine enam põhjendatud. Täiendavalt on Sookuninga ja Luitemaa looduskaitseala kaitse-eeskirja muutmise eesmärk võimaldada looduskaitsealal sihtkaitsevööndis loodusliku veerežiimi taastamist ja lubada kaalutlusotsuse alusel ka olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutõid vööndist sõltumata.

Kaitsealade kaitse-eesmärke, tsooneeringut ja välispiiri ei muudeta.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise spetsialist Kalev Sepp (tel 5561 7069, e-post kalev.sepp@keskkonnaamet.ee), eelnõuga kavandatud kitsenduste vajalikkust, looduskaitseadusele vastavust ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 5692 7990, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Evelyn Jallai (tel 5304 2764, e-post evelyn.jallai@keskkonnaamet.ee) ning Kliimaministeriumi kontaktisik eelnõu ministeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee), keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308; e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, muudatuste põhjendused

Vastavalt metsise kaitse tegevuskava eelnõule on inimese poolt häirimine väikese tugevusega mõjutegur ja eelnõust lähtuvalt on põhjendatud kaitsekorra leevendamine ja viibimispiirangute (järkjärguline) kaotamine, v.a kohad, kus häirimise (küllastatavuse) tõenäosus on teadaolevalt suur või kus pesitseb ka teisi kaitse-eesmärgiks olevaid häirimistundlikke liike. Üldise liikumispiirangu asemel soovitatakse kaitse tegevuskava eelnõus kaaluda suurema küllastussurvega aladel sihtkaitsevööndis rahvaürituste piiramist metsise mänguperioodil ja väikeste poegade perioodil (01.03 – 15.07). Rahvaürituse mõjusid aitab leevendada liikumise lubamine ainult mööda teid ja radu ning kellajaline liikumispiirang kell 18.00 õhtul kuni hommikul kella 9.00-ni.

Kikepera ja Sookuninga looduskaitsealade puhul on tegemist valdavalt madala külastuskoormusega aladega^{1, 2}, kus üksikud liikujad ei oma metsisele olulist häirivat mõju, samas on need alad olulised eelkõige kohalikele inimestele looduses liikumiseks. Mõlemad kaitsealad asuvad suurematest asulatest ja maanteedest eemal, hõlmates laialdaselt soolasid ja neid ümbritsevad metsi. Külustusobjekte leidub mõlemal alal minimaalselt, kaitsealadel paiknevad teed võivad olla kohati raskesti läbitavad. Luitemaa looduskaitseala paikneb seevastu asulatele tunduvalt lähemal, kaitseala vahelt läheb läbi rahvusvaheline maantee (Via Baltica), lisaks on kaitsealal asuvad luitemetsad ja mererannik olulised puhke- ja rekreatsioonialad, mida suvisel perioodil küllastab suur hulk inimesi³. Sellest tulenevalt vähendatakse Luitemaa looduskaitsealal liikumispiiranguid ainult kaitseala idapoolsemal lahustükil (Saarde valda jääv osa), mis asub suurematest asulatest eemal, kus puudub oluline küllastustaristu ning kus külastuskoormus on ülejäänud kaitsealaga võrreldes madal.

Määruse § 1 lõike 1 punktiga 1 muudetakse Kikepera kaitse-eeskirja § 12 punkt 3 sõnastust, mis reguleerib inimeste viibimist sihtkaitsevööndis. Jätkuvalt on keelatud inimeste viibimine Sutesoo sihtkaitsevööndis 15. märtsist kuni 31. augustini ja Saessaare sihtkaitsevööndis 1. veebruarist kuni 31. juulini, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Metsise sihtkaitsevööndis jääb liikumispiirang 1. veebruarist kuni 30. juunini kehtima ainult kvartalites KP317, KK040, LD183 ja LD184. Nimetatud kvartalites asuvad I kaitsekategooria liigi must-toonekure (*Ciconia nigra*) pesa- või elupaigad. Must-toonekurg on äärmiselt inimpeglilik liik, kelle puhul võib igasugune häirimine pesapaikades pesitsusperioodil oluliselt vähendada liigi pesitsusedukust ja mõningatel juhtudel põhjustada isegi pesa mahajätmist⁴, mistõttu ei ole seal liikumispiirangute kaotamine põhjendatud. Muudatuse tulemusel väheneb liikumispiirangutega alade kogupindala Kikepera looduskaitsealal kokku 1685,3 ha võrra.

Määruse § 1 lõike 2 punktiga 2 muudetakse Luitemaa kaitse-eeskirja § 10 punkt 4 sõnastust, mis reguleerib inimeste viibimist sihtkaitsevööndis. Jätkuvalt on keelatud inimeste viibimine Ilvese, Kükametsa ja Vanamänniku sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 15. juulini, välja arvatud liikumine olemasolevatel teedel ja radadel kaitseala valitseja loal, järelevalve- ja päästetöödel, valitsemisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul tehtavas teadustegevusel. Mõtuse sihtkaitsevööndis jääb liikumispiirang 1. veebruarist 15. juulini kehtima ainult kvartalites SJ392, SJ393, SJ388 ja SJ389. Nimetatud kvartalites asub must-toonekure (*Ciconia nigra*) pesa- või elupaik, mistõttu ei ole seal liikumispiirangu kaotamine põhjendatud.

¹ Kikepera looduskaitseala kaitsekorralduskava 2018-2027, ptk 3.1 (lk 49).

² Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduskava 2016-2025, ptk 3 (lk 52).

³ Luitemaa looduskaitseala ja Luitemaa hoivuala kaitsekorralduskava 2018-2027, ptk 3 (lk 105).

⁴ Must-toonekure (*Ciconia nigra*) kaitse tegevuskava, ptk 8.3 (lk 39).

Muudatuse tulemusel väheneb liikumispiirangutega alade kogupindala Luitemaa looduskaitsealal kokku 568,2 ha võrra.

Määruse § 1 lõike 3 punktiga 2 muudetakse Sookuninga kaitse-eeskirja § 10 punkt 4 sõnastust, mis reguleerib inimeste viibimist sihtkaitsevööndis. Liikumispiirang kaotatakse ära Rootsimäe sihtkaitsevööndis tervikuna. Rootsimäe sihtkaitsevöönd asub kaitseala servas, kus ei ole I kaitsekategooria liikide elupaiku. Muudatuse tulemusel väheneb liikumispiirangutega alade kogupindala Sookuninga looduskaitsealal 118,5 ha võrra. Jätkuvalt on keelatud inimeste viibimine Jäärja, Kodaja, Rongu, Sandre ja Sookuninga sihtkaitsevööndis 1. veebruarist 31. juulini ning Raessaare sihtkaitsevööndis 1. augustist 15. septembrini, välja arvatud üldkasutatavatel teedel, järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostatavatel teadustöödel ning kaitseala valitsemisega seotud tegevusel. Nendes vööndites on I kaitsekategooria liikide elupaigad või on Sookuninga looduskaitseala kaitsekorralduskavas välja toodud, et jätkuvalt peab hoiduma külastuskoormuse suurendamisest. Kaitseala külastatakse peamiselt hilissuvel ja sügisel, marjade ja seente valmimise ajal. Sel ajaperioodil liikumispiirangud looduses liikujaid enam ei takista.

Lisaks muudetakse käesoleva määrusega kehtiva Sookuninga looduskaitseala kaitse-eeskirja § 9 lõiget 2 ja Luitemaa looduskaitseala kaitse-eeskirja § 9 lõiget 2 eesmärgiga võimaldada loodusliku veerežiimi taastamist kogu sihtkaitsevööndis. Kehtiva Sookuninga looduskaitseala kaitse-eeskirja⁵ järgi on veerežiimi taastamine lubatud ainult Rootsimäe sihtkaitsevööndi kvartalis 152, Sandre sihtkaitsevööndi kvartalis 172, Rongu sihtkaitsevööndi kvartalites 169 ja 191, Kodaja sihtkaitsevööndi kvartalites 173–175 ja 88 ning Raessaare ja Sookuninga sihtkaitsevööndis. Kehtiv Luitemaa looduskaitseala kaitse-eeskiri⁶ loodusliku veerežiimi taastamist ei käsitle üldse. Loodusliku veerežiimi taastamine on oluline meede ala loodusväärtuste säilitamiseks ja taastamiseks, mistõttu peab olema tagatud võimalus lubada taastamistööd kogu sihtkaitsevööndis. Mõlema looduskaitseala kaitse-eesmärgiks on ulatusliku sooala ja sellega piirnevate alade koosluste ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Seetõttu on kogu ala mõjutatud veerežiimist. Aladel leiduvate koosluste ja kaitsealuste liikide elupaikade soodsas seisundi saavutamise eelduseks on loodusliku veerežiimi taastamine ja säilitamine. Kuigi Luitemaa looduskaitsealal on juba suures mahus veerežiimi taastamistööd tehtud, ei ole välistatud, et selleks tekib vajadus ka tulevikus. Muudatus annab paremad alused taastamise võimaldamiseks, seni on taastamist võimaldatud läbi koosluste ja liikide elupaikade kujundamise sätte.

Määrusega muudetakse Luitemaa ja Sookuninga looduskaitseala kaitse-eeskirjades paragrahvi 9 lõike 2 punkti 5, millega lubatakse kaitseala valitseja nõusolekul sihtkaitsevööndis loodusliku veerežiimi taastamist. Samuti kaotatakse samast sättest maaparandussüsteemide hoiutöödeks vööndite ja/või kvartalite loetelu, kus on kaitseala valitseja nõusolekul olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd lubatud. Nende muudatustega võimaldatakse loodusliku veerežiimi taastamine kogu sihtkaitsevööndi ulatuses, samuti võimaldab see Keskkonnaametil lubada kaalutusotsuse alusel ka olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd olenemata vööndist juhul, kui selleks on põhjendatud vajadus ja kavandatav tegevus ei kahjusta ala kaitseväärtusi.

3. Menetluse kirjeldus

⁵ Sookuninga looduskaitseala kaitse-eeskiri, RT I 2006, 6, 34, § 9 lg 2 pt 5.

⁶ Luitemaa looduskaitseala kaitse-eeskiri, RT I 2006, 48, 362

Eelnõukohase määruse menetlus viidi läbi kliimaministri 2026. a käskkirjaga nr ... algatatud haldusmenetluses. Kaitsealade kaitse-eeskirja eelnõu oli avalikul väljapanekul ... 2026. Vastav teade ilmus väljaandes ... Teade ilmus ka ... valla kodulehel ning Keskkonnaameti veebilehel. Keskkonnaamet palus esitada kaitse-eeskirja eelnõule parandusettepanekud või vastuväited hiljemalt ... 2026.

Täiendatakse pärast avalikku väljapanekut

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud Euroopa Liidu õigusaktidega nõukogu direktiiv nr 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50, edaspidi *loodusdirektiiv*) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv nr 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi nr 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt loodi Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Kikepera looduskaitsealale jääb ala, mis on Vabariigi Valitsuse 2004. a 05. augusti korralduse nr 615 "Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri" lisa 1 punkti 1 alapunkti 12 kohaselt määratud Natura 2000 võrgustiku alaks. Luitemaa looduskaitsealale jääb ala, mis on Vabariigi Valitsuse 2004. a 05. augusti korralduse nr 615 "Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri" lisa 1 punkti 1 alapunkti 28 ja punkti 2 alapunkti 203 kohaselt määratud Natura 2000 võrgustiku alaks. Sookuninga looduskaitsealale jääb ala, mis on Vabariigi Valitsuse 2004. a 05. augusti korralduse nr 615 "Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri" lisa 1 punkti 1 alapunkti 44 ja punkti 2 alapunkti 398 kohaselt määratud Natura 2000 võrgustiku alaks. Seetõttu tuleb kõigil kaitsealadel tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Luitemaa loodusala ja Sookuninga loodusala on Natura 2000 võrgustiku alaks kinnitatud Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega nr 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt EÜ nõukogu direktiivile nr 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 24. veebruari 2026. a rakendusotsusega (EU) 2026/401, millega kehtestati nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ rakenduseeskirjad seoses ühenduse tähtsusega alade loeteluga ning tunnistati kehtetuks rakendusotsused (EL) 2024/428, (EL) 2025/238, (EL) 2025/239, (EL) 2025/240, (EL) 2025/242, (EL) 2025/244, (EL) 2025/251, (EL) 2025/256 ja (EL) 2025/257 (teatavaks tehtud numbri C(2026) 992 all).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi nr 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt rakendavad liikmesriigid vajalikke meetmeid, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide

arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Kikepera looduskaitsealal, Luitemaa looduskaitsealal ja Sookuninga looduskaitsealal on oluliseks eesmärgiks mitme linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliigi kaitse.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Kaitse-eeskirja muutmisel puudub oluline negatiivne mõju kaitseala kaitse-eesmärgiks seatud loodusväärtustele, pigem on mõju looduskeskkonnale neutraalne või positiivne. Lisaks puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele, sest alad on juba kaitse all.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub.

Kuna määrusega ei muudeta kaitseala välispiire ega tzoneeringut, ei too see kaasa muudatusi kohalike omavalitsuste maamaksutulust, samuti ei kaasne muudatusi kinnisasja riigile omandamise osas ning ei muutu riigi kulud toetuste ja kompensatsioonide osas.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Üldkorralduse tunnustele vastavad määruses need sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.